

ZDRUŽEVANJE DRUŽIN PRISELJENCEV V IZBRANIH DRŽAVAH ČLANICAH EVROPSKE UNIJE

FAMILY REUNIFICATION OF IMMIGRANTS IN SELECTED EU MEMBER STATES

This article provides an overview and comparison of the selected European Union Member States governing the right to family reunification. The basis for this comparative analysis presents Directive (2003/86/EC), since all the countries were obliged to incorporate its contents into their national legislation. In this context, I assessed how the selected countries deviate from the Directive according to the specific criteria and how they differ. The article focuses on the following questions: which family members are covered by this right; what conditions must be completed by the sponsor and family members for family reunification; the length of the procedure of decision on the request for family reunification and the period the sponsor must spend in the Member State before having his/her family members join him/her; the rights belonging to the family members with the implementation of family reunification. The article presents the historical and current context of legal migration and family reunification in the European Union. In this context, it highlights the key international documents, which led to the creation of common migration policy of the European Union in this area as well as critically analyzes the content of the Directive.

Keywords: family reunification, international migration, migration policy, European Union

Članek ponuja pregled in primerjavo, kako izbrane države članice Evropske unije urejajo pravico do združitve družine. Podlaga te primerjalne analize je Direktiva (2003/86/ES), saj so morale obravnavane države njene vsebine obvezno vključiti v svoje nacionalne zakonodaje. Pri tem ugotavljam, kako glede na določene kriterije izbrane države upoštevajo Direktivo in kako se pri tem med seboj razlikujejo. Članek se osredotoča na naslednja vprašanja: katere družinske člane zajema ta pravica; katere pogoje morajo za združitev družine izpolniti sponzor in družinski člani; trajanje postopka za odločitev o prošnji za družinsko združitev ter obdobje, ki ga mora sponzor preživeti v državi članici, da se mu lahko pridružijo družinski člani; katere pravice pripadejo družinskim članom po združitvi družine. Članek predstavi tudi zgodovinski in sedanjí pravni ter migracijski kontekst združevanja družin v Evropski uniji. V tem okviru poudarja ključne mednarodne dokumente, ki so pripeljali do oblikovanja enotne migracijske politike Evropske unije na tem področju, kritično pa analizira tudi vsebino omenjene Direktive.

Ključne besede: združitev družine, mednarodne migracije, migracijska politika, Evropska unija

UVOD

Pravica do ustanovitve družine in ohranjanja njene enotnosti sodi med temeljne človekove pravice. Ta pravica torej ni omejena z državljanstvom in je zaščitena z mednarodnim pravom (Glossary on Migration 2004: 24). Kot je zapisano tudi v členu 16(3) Splošne deklaracije človekovih pravic, je "Družina [je] naravna in temeljna celica družbe in ima pravico do družbenega in naravnega varstva".¹ Zato so ukrepi, ki omogočajo združitev družine, v bistvu nujen pogoj za zagotavljanje spoštovanja omenjene pravice tudi za priseljence oziroma državljane tretjih držav v državah Evropske unije (EU). Kot je omenjeno v uvodu v Direktivo Sveta EU o pravici do združitve družine (2003/86/ES), je "združitev družine potrebna, da se omogoči družinsko življenje. Pomaga ustvariti socialno in kulturno stabilnost, ki olajša vključevanje državljanov tretjih držav v državo članico, kar spodbuja ekonomsko in socialno kohezijo." Poleg ekonomskih imigracij sodi v zadnjih desetletjih združevanje družin med najpomembnejše vzroke za imigracije državljanov tretjih držav v države članice EU. To velja tudi za vse izbrane države v pričujoči raziskavi² (Family Reunification 2005: 1-2; International Migration Outlook 2006: 3, 21).

Namen pričujočega prispevka je analizirati, kako izbrane države urejajo pravico do združevanja družin. Podlaga primerjalne analize je omenjena Direktiva (2003/86/ES), saj so morale obravnavane države njene vsebine obvezno vključiti v svoje nacionalne zakonodaje. Pri tem bom glede na določene kriterije ugotavljal, v kolikšnem obsegu izbrane države upoštevajo Direktivo in v čem se med seboj razlikujejo. V prispevku najprej sledijo še nekatera metodološka pojasnila, nato pa so opredeljeni kriteriji, ki so podlaga za medsebojno primerjavo analiziranih držav. V drugem poglavju predstavim zgodovinski in sedanji pravni ter migracijski kontekst področja združevanja družin v EU. V tem okviru predstavim ključne mednarodne dokumente, ki so pripeljali do oblikovanja enotne migracijske politike EU na tem področju, kritično pa analiziram tudi vsebino Direktive (2003/86/ES). V tretjem poglavju v izbranih osmih državah primerjam področje pravnega urejanja omenjene pravice, ob tem pa na koncu navajam tudi primere najboljših praks, čemur sledi še sklep.

1 Splošna deklaracija človekovih pravic. Office of the High Commissioner for Human Rights (<http://www.unchr.ch/udhr/lang/slv.pdf>, 7. 11. 2008).

2 Izbor držav izhaja iz vsebine raziskovalnega projekta "Primerjalna analiza politik vključevanja državljanov tretjih držav v izbranih državah članicah EU", na podlagi katerega je nastal pričujoči prispevek. Glavni kriterij izbora so bile različne vrste primerljivosti migracijskih situacij omenjenih držav s slovensko. Kriteriji izbora ter metodologija so podrobneje pojasnjeni v uvodu končnega poročila omenjenega projekta (glej Bešter idr. 2008). Projekt je bil financiran iz sredstev Evropskega sklada za vključevanje državljanov tretjih držav in sredstev Ministrstva za notranje zadeve Republike Slovenije.

Pred nadaljevanjem je treba na tem mestu pojasniti nekatere pojme, s katerimi se pogosto srečujemo ob pravnem obravnavanju pravice do združitve družine.

Najprej je treba opozoriti, da na evropski oziroma mednarodni ravni ni enotnega koncepta o tem, kaj je to družina oziroma katere člane zajema (Apap in Carrera 2003: 6). Prav tako obstaja več različic definicij, katere pravice so dodeljene priseljencem, ki imigrirajo v državo v okviru procesa (ponovne) združitve družine. V vseh državah zakonske določbe s tega področja zajemajo soproge ter neporočene, vzdrževane in mladoletne otroke. Pri tem pa ne obstaja konsenz glede starosti otrok. Ne upošteva se poligamne zveze, medtem ko narašča število držav, v katerih se pod določenimi pogoji lahko v okvir družinskega združevanja uvrščajo tudi neporočeni partnerji. V nekaterih državah, kot na primer na Nizozemskem, priznavajo tudi istospolne partnerje. Ponekod se lahko zaradi vzdrževanja, starosti in botrstva v ta tip migracij umestijo tudi starši oziroma bratje, sestre in drugi sorodniki priseljencev (International Migration Report 2002: 25).

Direktiva (2003/86/ES), na katero se v nadaljevanju najbolj pogosto sklicujem, na področje združevanja družin uvaja pojem "sponzor". Kot je zapisano v členu 2(c) Direktive, to pomeni "državljan tretje države, ki zakonito biva v državi članici in prosi za združitev s svojimi družinskimi člani, ali čigar družinski člani prosijo za združitev z njim/njo."³ Samo združitev družine pa člen 2(d) pojmuje kot "vstop v državo članico in bivanje družinskih članov državljan tretje države, ki zakonito biva v navedeni državi članici, z namenom da se ohrani družinska enota, ne glede na to, ali je družinsko razmerje nastalo pred vstopom rezidenta ali po njem."

Kriteriji za primerjavo pravice do združitve družine po izbranih državah:

- a) katere družinske člane zajema ta pravica;
- b) katere pogoje morajo izpolniti sponzor in družinski člani za združitev družine;
- c) dolžina postopka za odločitev o prošnji za družinsko združitev ter obdobje, ki ga mora sponzor preživeti v državi članici, da se mu lahko pridružijo družinski člani;
- d) katere pravice pripadejo družinskim članom po združitvi družine.

3 V nadaljevanju zaradi jedrnatosti povežujem oziroma zapisujem izraza sponzor in zakonski partner v moški slovnični obliki, pri tem pa se pojma lahko nanašata na moške ali ženske.

ZGODOVINSKI IN SEDANJI PRAVNI TER MIGRACIJSKI KONTEKST PODROČJA ZDRUŽEVANJA DRUŽIN DRŽAVLJANOV TRETJIH DRŽAV V EVROPSKI UNIJI

ZGODOVINSKE MIGRACIJSKE IN POLITIČNE OKOLIŠČINE, KI SO PRIVEDLE DO SPREJETJA DIREKTIVE SVETA EVROPSKE UNIJE O PRAVICI DO ZDRUŽITVE DRUŽINE (2003/86/ES)

Združevanje družin ostaja v EU eden najpomembnejših motivov za imigracije iz tretjih držav. V največji meri je to posledica zaostritev pogojev za imigriranje iz ekonomskih razlogov iz omenjene skupine držav. To velja predvsem za uveljavljene zahodnoevropske imigracijske države, kot sta Nemčija in Nizozemska, in to že vse od srede sedemdesetih let 20. stoletja.⁴ Takrat se je tam zaradi ekonomske krize ukinitil liberalni režim zaposlovanja delovne sile iz tretjih držav, posledično pa so se imigracije zaradi združevanja družin in iskanja azila uveljavile kot ena najpogostejših možnosti zakonitih imigracij. V nekaterih državah so prav tovrstni imigracijski tokovi najbolj prispevali k nadaljevanju rasti števila tujih državljanov, kljub temu da so se pogoji postopoma zaostrovali tudi na tem področju (Pirc 2009: 63, 78–79; van Selm 2003; Castles in Miller 1998: 71–72; Oezcan 2004; International Migration Report 2002: 24). Združevanje družin je v zadnjih letih v obravnavanih osmih državah najpomembnejša ali poleg ekonomskih druga najpomembnejša vrsta imigracij⁵ (International Migration Outlook 2006: 3, 21).⁶

Področje zakonskega urejanja družinskega združevanja državljanov tretjih držav je na ravni skupnih migracijskih politik EU eno najbolj urejenih. Pot do sprejetja obvezujoče Direktive za to področje iz leta 2003 pa sega posredno vse do leta 1957, ko je bil ob ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti (EGS) svoboden pretok delavcev utemeljen kot ena od štirih svoboščin EGS. Od ustanovitve EU leta 1993 ta pravica velja za vse njene državljanke, ne glede na to, ali so ekonomsko aktivni ali ne. Državljanke tretjih držav pa te določbe ne zajemajo. Po Maastrichski pogodbi, ki je stopila v veljavo omenjenega leta, sta bili področji imigracij in azila vključeni v t. i. tretji steber politik EU – pravosodje in notranje zadeve. Ta se je urejal na medvladni podlagi med državami članicami, kjer je imela

4 Poleg omenjenih dveh sta med obravnavanimi državami z večjim deležem migracij zaradi združevanja družin tudi Finska in Portugalska (International Migration Outlook 2006: 35).

5 Po podatkih Organizacije za ekonomsko sodelovanje in razvoj (OECD) za leto 2004 je med izbranimi državami predstavljalo družinsko združevanje največji delež imigracij na Finskem, Nizozemskem in v Nemčiji. Drugi največji delež za ekonomskimi imigracijami pa je bil dosežen na Portugalskem (International Migration Outlook 2006: 178, 183, 201, 209). Enako je po podatkih Statističnega urada Slovenije (SURS) veljalo za Slovenijo za leto 2005. Za Češko, Grčijo in Litvo tovrstni podatki niso bili dosegljivi.

6 Priseljeni tujci po namenu priselitve in državi državljanstva, Slovenija, letno (<http://www.stat.si/pxweb/Temp/055700152008117403079.xls>, 7. 11. 2008).

Evropska skupnost obrobno vlogo (Adam in Devillard 2008: 15; World Migration 2003 2003: 259).

Pogoji za enakopravno obravnavanje državljanov tretjih držav so bili izpolnjeni šele z Amsterdamsko pogodbo, ki je stopila v veljavo leta 1999. Ta je področja viz, azila, imigracij ter drugih politik, povezanih s prostim pretokom vseh oseb, vključno z državljani tretjih držav, prenesla iz stebra pravosodja in notranjih zadev na nadnacionalno raven prvega stebra, pod novo IV. poglavje pogodbe o Evropski skupnosti.⁷ S tem je bila pripravljena podlaga za t. i. območje svobode, varnosti in pravic, ki naj bi se vzpostavilo do 1. maja 2004. Na območju držav članic naj bi ta omogočal svobodne migracije državljanov EU, dober nadzor nad imigracijami, dobro reguliran dostop do humanitarne zaščite, varnost državljanov EU in drugih rezidentov, vzdrževanje pravice za vse. Deli omenjenega IV. poglavja zagotavljajo tudi ukrepe v zvezi z imigracijami državljanov tretjih držav, med drugim za področje združevanja družin in bivanja za dolgo obdobje (Adam in Devillard 2008: 15; van Selm in Tsolakis 2004: 2-3; World Migration 2003 2003: 259). Evropski svet se je oktobra 1999 srečal v Tampereju, da je določil jasno agendo za razvoj območja svobode, varnosti in pravic. Tam je tudi potrdil potrebo po uskladitvi nacionalnih zakonodaj o pogojih za sprejem in bivanje državljanov tretjih držav, ki zakonito bivajo na ozemlju članic. Posebej pa je tudi poudaril, da bi jim morala EU zagotoviti pošteno obravnavo ter pravice in obveznosti, ki bi bile primerljive s pravicami in z obveznostmi državljanov EU (van Selm in Tsolakis 2004: 3).⁸

Na tej podlagi je bil decembra 1999 oblikovan prvi predlog s področja pravice o združevanju družin. To je bil tudi prvi od ukrepov Evropske komisije za državljanke tretjih držav po uveljavitvi Amsterdamske pogodbe. Diskusija o predlogu je potekala skoraj štiri leta, vse do septembra 2003, ko je bila sprejeta Direktiva Sveta EU o pravici do združitve družine (2003/86/ES). Direktivo sveta je bilo treba prenesti v nacionalne zakonodaje držav članic do 3. oktobra 2005. Do takrat je to storilo samo manjše število članic; večina je to naredila leta 2006. Konec leta 2007 so zahtevane pogoje izpolnile vse obravnavane države (Apap in Carrera 2003: 5, 7; European Migration Network 2008: 5).

KRITIČNA ANALIZA KLJUČNIH VSEBIN DIREKTIVE (2003/86/ES)

Kot je bilo že omenjeno, pravico do ustanovitve družine in ohranjanja njene enotnosti štiti mednarodno pravo. Pred sprejetjem Direktive so članice EU oziroma obravnavane države ratificirale tudi več drugih mednarodnih dokumentov, ki obravnavajo to pravico. Poleg omenjene Splošne deklaracije človekovih pravic je

7 Konkretno o tem govorijo členi 61 do 69 pogodbe o Evropski skupnosti (Adam in Devillard 2008: 15).

8 Direktiva Sveta EU o pravici do združitve družine (2003/86/ES).

na evropski ravni najstarejši tak dokument Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (ECHR) iz leta 1950. Na spoštovanje njenega 8. člena se Direktiva sklicuje tudi v uvodu.⁹ Člen 8(1) se glasi: "Vsak ima pravico do spoštovanja svojega zasebnega in družinskega življenja, doma in dopisovanja."¹⁰ Sicer pa so poleg Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin vse države EU ratificirale tudi naslednje dokumente, ki omenjajo vlogo družine v družbi in pravice do njenega varstva: Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah,¹¹ Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah¹² ter Evropsko socialno listino (ESL).¹³ Tudi slednja vključuje vlogo združitve družine,¹⁴ kot pogoj zanjo pa omenja dovoljenje za bivanje, ki ga mora imeti tuji delavec na ozemlju druge pogodbenice. Bolj detajlno pa združitev družine delavcev priseljencev oziroma pogoje zanjo omenjata 9. in 12. člen Evropske konvencije o pravnem statusu delavcev migrantov.¹⁵ Po podatkih iz januarja 2008 pa sta med obravnavanimi državami konvencijo ratificirali samo Nizozemska in

9 Poleg tega se sklicuje še na Listino Evropske unije o temeljnih pravicah, ki pa jo je sicer odobril Evropski parlament novembra 2007 (<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2007-0573+0+DOC+XML+V0//SL#BKMD-37>, 24. 11. 2008).

10 Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

11 Člen 23(1) Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah: "Družina je naravni in temeljni sestavni del družbe in ima pravico do družbenega in državnega varstva." Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah (1966) (<http://www.varuh-rs.si/index.php?id=104>, 7. 11. 2008).

12 Člen 10(1) Mednarodnega pakta o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah: "Države pogodbenice tega Pakta priznavajo, da mora biti družina, ki je naravni in temeljni sestavni del družbe, deležna čim širšega varstva in pomoči, zlasti pri njeni ustanovitvi in dokler je odgovorna za preživljanje otrok, za katere skrbi." Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (1966) (<http://www.varuh-rs.si/index.php?id=103>, 7. 11. 2008).

13 Člen 19(6) Evropske socialne listine: "Da bi zdamskim delavcem in njihovim družinam zagotavljale učinkovito uresničevanje pravice do varstva in pomoči na ozemlju druge pogodbenice, se pogodbenice zavezujejo, da kolikor mogoče olajšajo ponovno združitev družine tujega delavca, ki ima dovoljenje za nastanitev na njihovem ozemlju." Sicer pa ESL v 16. členu govori tudi o pravici družine do socialnega, pravnega in ekonomskega varstva. Evropska socialna listina - spremenjena (1996). Uradni list Republike Slovenije, 24/1999, 10. 4. 1999 (http://www.coe.si/sl/dokumenti_in_publikacije/konvencije/163, 13. 11. 2008).

14 V uradnem prevodu ESL v slovensščino je pod angleškim izrazom *reunion of the family* omenjena 'ponovna združitev družine', v uradnem prevodu Direktive (2003/86/ES) pa pod angleškim izrazom *family reunification* najdemo 'združitev družine'. V prispevku uporabljam slednji izraz.

15 Njen člen 12(1) se glasi: "Soprog/a delavca migranta, ki je zakonito zaposlen na ozemlju države pogodbenice, in njuni neporočeni otroci, dokler so po ustreznem zakonu sprejemne države obravnavani kot mladoletni in vzdrževani s strani delavca migranta, so upravičeni /.../, da se pridružijo delavcu migrantu na ozemlju države pogodbenice, če ima slednji na voljo nastanitev za družino, ki je pojmovana kot normalna za domače delavce regije, kjer je delavec migrant zaposlen. Vsaka država pogodbenica lahko pogojuje upravičenost glede na čakalno dobo, ki pa ne sme presegati dvanajst mesecev." V členu 12(2) pa je zapisano, da lahko vsaka država pogodbenica "dodatno pogojuje združitev družine iz člena 12(1), da mora imeti delavec migrant stalne dohodke, dovoljšne za potrebe njegove družine". Na člen 12 se navezujejo tudi posamezni deli člena 9. V njem je izraženo, da je dovoljenje za bivanje delavca migranta pogojeno z dovoljenjem za delo, migrant pa lahko ostane v državi sprejema vsaj pet mesecev tudi v času brez zaposlitve. Te določbe pa se poleg delavca migranta nanašajo tudi na člane njegove družine.

Portugalska, medtem ko sta Grčija in Nemčija njeni podpisnici.¹⁶ Glede na to da so morale obravnavane države vsebine Direktive (2003/86/ES) obvezno prenesti v svoje nacionalne zakonodaje, je treba na tem mestu podrobneje kritično analizirati njene ključne vsebine in jih primerjati tudi s prej omenjenimi mednarodnimi pravnimi dokumenti.

Člen 2(2) Direktive opredeljuje, da se združitev družine upošteva v primeru, če je družinsko razmerje nastalo tako pred vstopom rezidenta v državo članico EU kot tudi po vstopu. Najprej se osredotočimo na prvi kriterij primerjalne analize o področju združevanju družin, in sicer **katere družinske člane zajema ta pravica**, o čemer piše 4. člen Direktive. Kot je zapisano že med splošnimi določbami (člen 3(3)), se ta Direktiva ne uporablja za družinske člane državljana EU. Združitev družine vsekakor velja za člane primarne oziroma nuklearne družine, torej za zakonca sponzorja ter za mladoletne otroke sponzorja in njegovega zakonskega partnerja, vključno s posvojenimi otroki. V tem smislu velja tudi za mladoletne otroke sponzorja oziroma zakonca, vključno s posvojenci, če je urejeno skrbništvo teh otrok in so otroci vzdrževani. Ob tem je v členu 4(1) zapisano, da se meja zahtevane polnoletnosti, za katero veljajo določbe za otroke, opredeljuje po nacionalnih zakonodajah. Poleg tega pa otroci, upravičeni do združitve družine, ne smejo biti poročeni.

Če namreč več kot 12 let star otrok "pripotuje v državo neodvisno, lahko država članica, preden dovoli vstop in bivanje po tej Direktivi, preveri, ali otrok izpolnjuje pogoj za integracijo, ki ga predvideva njena obstoječa zakonodaja". V zvezi s slednjo določbo je možnih veliko različnih interpretacij, predvsem kar se tiče "pogoja za integracijo". Ta določba je lahko pojmovana v nasprotju z mednarodno oziroma evropsko skupino pravil, ki so definirala koncept mladoletnika in posebne zaščite, ki jo je ta deležen. Največji pritisk na sprejetje tega dela 4. člena je ob pripravljanju Direktive izvajala Nemčija (Apap in Carrera 2003: 10). Kot piše Carrera (2006: 16), naj bi bil ta del člena tudi neskladen z že prej omenjenim 8. členom ECHR.

O pogojih za vstop in bivanje drugih družinskih članov pa govori nadaljevanje 4. člena, predvsem 4(2). Po njem lahko države članice EU dovolijo vstop in bivanje sorodnikom sponzorja ali njegovega zakonca v prvem kolenu v ravni vrsti, če jih ta vzdržujeta in v izvorni državi nimajo ustrezne družinske podpore.¹⁷ Enako pa

¹⁶ Evropska konvencija o pravnem statusu delavcev migrantov (1977) (<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/093>, 3. 11. 2008).

¹⁷ Na tem mestu je treba omeniti, da v primerjavi z državljani tretjih držav za bivanje in vstop državljanov EU in njihovih družinskih članov veljajo precej ugodnejši oziroma inkluzivno naravnani pogoji. To področje določa Direktiva (2004/38/ES) Evropskega parlamenta o pravicah državljanov Unije in njihovih družinskih članov do prostega gibanja in bivanja na ozemlju držav članic (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ.L:2004:158:0077:0123:EN:PDF>, 18. 11. 2008).

velja za tiste odrasle neporočene otroke sponzorja ali njegovega zakonca, ki se iz zdravstvenih razlogov ne morejo samostojno preživljati. Medtem ko so bile te določbe v različici predloga za Direktivo iz leta 1999 še obvezne, pa lahko sedaj države članice za ta področja uveljavljajo diskrecijsko pravico (Apap in Carrera 2003: 10). V nadaljevanju je omenjeno, da lahko države EU na področju združitve družine registrirane partnerje obravnavajo enako kot zakonce. Ne upoštevajo pa se poligamne poroke, poleg tega pa lahko sprejemne države EU zaradi preprečevanja prisilnih porok zahtevajo, da sponzor in njegov zakonec pred združitvijo družine dosežeta neko minimalno starost in največ 21 let.

K drugemu kriteriju primerjalne raziskave s področja združevanja družine sodi pregled, **katere pogoje morajo izpolniti sponzor in družinski člani**, da se jim lahko ugodi združitev s (preostalimi) družinskimi člani. Med splošnimi določbami Direktive (3. člen) je najprej omenjeno, da se ta uporablja, kadar ima sponzor dovoljenje za bivanje države članice in velja za obdobje enega leta ali več. Ne uporablja pa se, kadar sponzor biva v članici EU zaradi humanitarne zaščite; člani njegove družine imajo lahko kakršenkoli status. Sicer pa o preostalih pogojih govorijo člani 6 do 8. Med splošne pogoje, ki jih lahko država članica zahteva od sponzorja, sodijo zadostna stalna in redna sredstva za vzdrževanje in nego družinskih članov, stanovanje glede na ustrezne standarde oziroma kakovost ter zdravstveno zavarovanje zase in družinske člane.¹⁸ Te ukrepe lahko država EU uporablja predvsem zato, da ne bi državljani tretjih držav bremenili njenega socialnega in zdravstvenega sistema. Poleg omenjenega lahko države članice od državljanov tretjih držav zahtevajo še, da ti izpolnijo "merila za integracijo"¹⁹ v skladu s pravnim sistemom posamezne države. Na tem področju je treba omeniti še 6. člen, ki dopušča različne interpretacije diskrecijske pravice članic EU, da lahko zavrnejo prošnjo družinskih članov za vstop in bivanje oziroma podaljšanje dovoljenja za bivanje sponzorja zaradi javne politike, javne varnosti in javnega zdravja.

Po tretjem kriteriju pa se med državami primerja **dolžino trajanja postopka**, potrebnega za odločitev o prošnji za družinsko združitev ter **dolžino obdobja, ki ga mora sponzor preživeti v državi članici, da se mu lahko pridružijo družinski člani**. Prvo področje je zajeto v členu 5(4), ki določa, da morajo pristojni organi državljana tretje države najpozneje v devetih mesecih po predložitvi njegove prošnje obvestiti o odločitvi. V primerih težavnih okoliščin preučitve pa se to obdobje lahko celo še podaljša. V strokovni literaturi je bilo kritizirano drugo področje, sicer zajeto v 8. členu. Ta določa, da lahko članice EU od sponzorja zahtevajo, da

18 Evropska konvencija o pravnem statusu delavcev migrantov, člena 12(1) in 12(2), za to področje na primer ne predvidevata tako strogih pogojev (<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/093>, 3. 11. 2008).

19 Kot pišeta Adam in Devillard (2008: 64), pa nekatere države članice za to besedno zvezo, angleško *integration measures*, uporabljajo netočen prevod, tj. 'integracijski pogoji'.

mora, preden se mu lahko pridružijo družinski člani, na njihovem ozemlju živeti največ tri leta. Tako dolgo čakalno obdobje se lahko razume v nasprotju z ESL, saj naj bi spodbujalo namen družinske združitve, to je omogočanje družinskega življenja (Apap in Carrera 2003: 11). Prav tako je to v nasprotju s členom 12(1) Evropske konvencije o pravnem statusu delavcev migrantov, kjer piše, da čakalno obdobje ne sme presežati 12 mesecev.

Določbe, ki se nanašajo na zadnji primerjalni kriterij, **katere pravice pripadejo sponzorju in družinskim članom po združitvi družine**, pa so zapisane v 13. do 15. poglavju Direktive. Sprejemno državo zavezuje, da tem osebam olajša pridobitev potrebnih vizumov oziroma jim zagotovi prvo dovoljenje za bivanje, ki velja vsaj eno leto in ga je mogoče podaljšati. Družinski člani sponzorja so s tem upravičeni do izobraževanja, zaposlitvene in samozaposlitvene dejavnosti ter do poklicnega usmerjanja in nadaljnega usposabljanja. Države članice lahko sicer družinskim članom omejijo dostop do zaposlitve do 12 mesecev, v tem obdobju pa članice preučijo položaj na svojih trgih dela. Ni pa nujno, da poleg ožji družini dovolijo zaposlitev tudi sorodnikom v prvem kolenu v ravni črti in odraslim neporočenim otrokom. Člen 15 določa, da so družinski člani najpozneje po petih letih bivanja upravičeni do dovoljenja za bivanje, ki je neodvisno od sponzorjevega.

PRIMERJAVA PO DRŽAVAH²⁰

V večini primerov področje združevanja družin državljanov tretjih držav urejajo zakoni o tujcih oziroma zakoni o imigracijah in bivanju tujih državljanov.²¹ Primerjava zakonske ureditve združitve družin je strukturirana glede na prej omenjene štiri kriterije.

KATERE DRUŽINSKE ČLANE ZAJEMA TA PRAVICA

V tem okviru je predvsem govor o tem, kakšne omejitve obstajajo za posamezne vrste sorodnikov sponzorja. Znotraj ožje družine je najprej treba analizirati morebitne omejitve oziroma posebne pogoje, ki se tičejo zakonca oziroma zunajzakonskega partnerja sponzorja ter njunih otrok.

²⁰ Če ni navedeno drugače, je literatura za to poglavje primerjalna študija Adama in Devillarda (2008).

²¹ Primer za slednje je mogoče najti v Grčiji (Zakon o vstopu, bivanju in socialni integraciji državljanov tretjih držav na ozemlju Grčije), Nemčiji (Zakon o bivanju) ter na Portugalskem (Zakon o imigracijah) (Adam in Devillard 2008: 186, 226, 252, 264, 328, 356, 384, 418). V Nemčiji je upoštevanje tovrstnega zakona odgovornost zveznih dežel (Niessen, Peiro in Schibel 2005: 49).

V zvezi s partnerjem sponzorja zakonodaja vseh osmih obravnavanih držav v skladu z Direktivo (2003/86/ES) zanj upošteva upravičenost do združitve družine. Tako v Litvi kot na Nizozemskem pri tem obstaja starostna omejitev za partnerje, ki je 21 let,²² na Češkem pa je ta omejitev 20 let.²³ Samo v polovici držav so do združitve družine upravičeni tudi registrirani partnerji: na Finskem, v Litvi, na Nizozemskem in Portugalskem, neformalna partnerstva pa so upoštevana na Finskem, Nizozemskem in Portugalskem. Na Finskem, Nizozemskem, v Nemčiji in pogojno tudi Sloveniji so do združitve družine upravičeni tudi istospolni partnerji sponzorja. Pri tem pa je v Nemčiji posebnost, da se samo za to vrsto združitve uporablja registrirano partnerstvo. V Sloveniji pa je to področje lahko sporno, ker v Zakonu o tujcih²⁴ ni jasno definirano, ali imajo partnerji istospolno registriranih zvez možnost do združitve družine ali ne (Niessen, Peiro in Schibel 2005: 48).

Za otroke sponzorja in njegovega partnerja v vseh obravnavanih državah velja, da so do združitve družine upravičeni mladoletni otroci sponzorja oziroma njegovega partnerja. Pri tem pa je izjema Nemčija, ki postavlja starostno mejo do 16 let; le pod posebnimi pogoji, predstavljenimi v podpoglavju 4.2 Direktive, pa so upravičeni do združitve družine tudi otroci, starejši od 16 let. Grčija, Portugalska in Slovenija posebej poudarjajo, da morajo biti mladoletni otroci neporočeni. Na Finskem in Portugalskem so do združitve upravičeni tudi posvojeni mladoletni otroci, na Češkem pa otroci, za katere je pravno odgovoren sponzor. Le v posebnih okoliščinah pa so do združitve družine upravičeni še polnoletni otroci sponzorja oziroma partnerja, in to v primeru, ko so ti iz zdravstvenih razlogov vzdrževani. To velja na Češkem, v Nemčiji, na Nizozemskem, Portugalskem in v Sloveniji, s tem da morajo biti polnoletni otroci v takem primeru neporočeni. Samo na Nizozemskem pa veljajo za otroke iz poligamnih zvez omejitve pri njihovi upravičenosti do družinske združitve s sponzorjem (Family Reunification 2005: 5).

Glede drugih članov družine oziroma sorodstva so ukrepi nacionalnih zakonodaj še bolj omejujoči. Tako v Grčiji in Nemčiji pravice do družinske združitve ni mogoče uveljavljati za nobenega drugega družinskega člana. Relativno ugodni pogoji pa veljajo v Litvi, kjer se v tem okviru lahko priselita starša sponzorja oziroma njegovega partnerja, če sta upokojena oziroma nezmožna skrbeti zase.

22 Ta starostna omejitev na Nizozemskem velja, če se sponzor želi poročiti oziroma živeti s partnerjem, ki je na Nizozemskem državljan tretje države; sicer pa tam velja starostna omejitev 18 let za priseljene zakonske oziroma zunajzakonske partnerje.

23 Act No. 326/1999 Coll., on the Residence of Aliens in the Territory of the Czech Republic. Unofficial version as of 28 April 2006 (http://www.visas.cz/files/326_99_en.pdf, 21. 11. 2008).

24 Zakon o tujcih (uradno prečiščeno besedilo), člen 36(4): "Izjemoma lahko pristojni organ po prostem preudarku za ožjega družinskega člana šteje tudi drugega sorodnika tujca, če posebne okoliščine govorijo v prid združitve družine v Republiki Sloveniji"

(<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200871&stevilka=3101>, 6. 11. 2008).

Prav tako se lahko na ta način priselijo odvisni starši sponzorja oziroma partnerja na Portugalskem, poleg tega pa še brat oziroma sestra sponzorja ali partnerja, če sta mladoletna in ju prvoomenjena vzdržujeta. Na Češko in Nizozemsko se lahko priselijo samo samski starši sponzorja. Češka omejuje starostno mejo staršev sponzorja na 65 let ali več, starostne omejitve pa ni, če je starš odvisen od sponzorja. Tudi na Nizozemskem je starostna meja 65 let, in še to le v primeru, če vsi ali večina njegovih otrok živi na Nizozemskem in v izvorni državi ni potomcev, ki bi zanj lahko skrbeli. Na Finskem in v Sloveniji so priselitve staršev možne le v primeru mladoletnega sponzorja.

KATERE POGOJE MORAJO IZPOLNITI SPONZOR IN DRUŽINSKI ČLANI ZA UGODNO REŠITEV PROŠNJE ZA DRUŽINSKO ZDRUŽITEV

Da lahko državljani tretjih držav v članicah EU postanejo sponzorji, morajo poleg tega, da imajo dovoljenje za bivanje, običajno izpolnjevati še nekaj splošnih pogojev, kot so finančna sredstva in bivalna kapaciteta, ki naj bi bila zadostna za preživljanje in nastanitev posameznikove družine. Te določbe so lahko splošne ali pa zelo specifične, veljajo pa v polovici obravnavanih držav.

Na Finskem in v Sloveniji mora sponzor dokazati samo, da ima zadostna finančna sredstva za preživljanje družine. Pri tem lahko na Finskem pristojne oblasti zahtevajo od kandidata za sponzorja še vpogled v socialno in zdravstveno zavarovanje. V Grčiji in na Nizozemskem morajo državljani tretjih držav, ki bi radi postali sponzorji, podati dokazila o rednih in stabilnih dohodkih, ustrezni nastanitveni kapaciteti in zdravstvenem zavarovanju. V obeh primerih velja, da je treba potrditi tudi, da bodo priseljeni družinski člani tudi dejansko živeli skupaj s sponzorjem. Na Nizozemskem veljajo tudi specifične zahteve o višini sponzorjevega dohodka, ki mora biti vsaj v vrednosti 100 odstotkov socialne podpore oziroma 120 odstotkov plačnega minimuma v državi,²⁵ odvisno tudi od starosti sponzorja. Poleg tega morajo tam družinski člani sponzorja tudi dokazati, da niso oboleli za tuberkulozo.

V petih obravnavanih državah je treba kot pogoj za družinsko združitev dokazati tudi družinske oziroma sorodstvene vezi. Na Finskem morata sponzor in njegov neformalni partner dokazati, da je njuna veza trajala že vsaj dve leti pred preselitvijo. V Grčiji, Litvi, na Nizozemskem in Portugalskem morajo sponzorji dokazati predhodnost njihovih družinskih vezi. V Litvi morajo sponzorji drugim družinskim članom poslati tudi formalno vabilo. Posebnost Nizozemske pa je, da se združevanje družin obravnava na dveh ravneh:

²⁵ Slednje velja, kadar se hoče sponzor poročiti oziroma skleniti partnerstvo z državljanom tretje države šele na Nizozemskem in torej njuna veza predhodno ni obstajala.

- a) kot združitev družine: kjer so bili družinski odnosi vzpostavljeni že pred migracijo;
- b) kot oblikovanje oziroma formiranje družine: kjer je do družinskih odnosov prišlo po imigraciji sponzorja v državo članico. Za to vrsto veljajo tudi nekoliko strožji kriteriji (Family Reunification 2005: 11).

Poleg omenjenega velja, da je treba na Finskem in v Nemčiji sorodstvene vezi – če teh ni mogoče drugače dokazati ali zato, ker so dokumenti v izvorni državi pogosto ponarejeni – dokazovati s testom DNK (Family Reunification 2005: 31).

V Nemčiji in na Nizozemskem morajo otroci v starosti med 16 in 18 let kot pogoj za družinsko združitev zadovoljiti tudi določene integracijske kriterije (Family Reunification 2005: 6). V Nemčiji mora otrok v tej starostni kategoriji dobro znati nemški jezik. Znanje nemščine, čeprav na nizki ravni, pa je v Nemčiji nujno tudi za tiste zakonce sponzorjev iz tretjih držav, ki za vstop v državo potrebujejo vizum.²⁶ Na Nizozemskem morajo osebe, starejše od 16 let, pred vstopom v državo na podlagi družinske združitve opraviti integracijski test. Tako stroge zahteve v nizozemskem primeru izvirajo iz dejstva, da njihov Zakon o tujcih ne ločuje med integracijskimi pogoji in ukrepi, kot so omenjeni v členih 4(1) in 7(2) Direktive (2003/86/ES), in integracijskimi pogoji.

Za vse družinske člane na Nizozemskem velja še poseben pogoj, in sicer, da morajo priložiti potrdila o nekaznovanju. To in pa zaostreni pogoji za starejše mladoletnike ter potrdila o zdravstvenem zavarovanju oziroma o nebolelosti so na Nizozemskem, ki je ratificirala tudi Evropsko konvencijo o pravnem statusu delavcev migrantov, v neskladju s členoma 12(1) in 12(2) te pogodbe.²⁷

TRAJANJE POSTOPKA IN ČAKALNO OBDOBJE ZA SPONZORJA

Sam postopek, v katerem oblasti odločajo o rešitvi prošnje za družinsko združitev, v obravnavanih državah traja od dva do devet mesecev. Slednje je tudi najdaljše dovoljeno obdobje glede na člen 5(4) Direktive (2003/86/ES). Najdlje, to je devet mesecev, lahko postopek traja na Češkem, Finskem in v Grčiji, v izredno zapletenih primerih na Finskem pa lahko še dlje (Niessen idr. 2007: 64). Do

● ● ●
26 To je prav gotovo daleč od načel čim enakopravnejše obravnave državljanov tretjih držav, kot jih v zadnjih letih z različnimi dokumenti, kot na primer z Direktivo (2003/86/ES), skuša podpreti EU.

27 Evropska konvencija o pravnem statusu delavcev migrantov (<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/093>, 3. 11. 2008).

šest mesecev traja postopek v Litvi in na Nizozemskem, štiri v Nemčiji, tri na Portugalskem in dva v Sloveniji.

V nekaterih državah velja tudi čakalno obdobje, po katerem sponzorji šele lahko zaprosijo za družinsko združitev. To velja za Češko, kjer mora sponzor predhodno živeti vsaj 15 mesecev, in za Grčijo, kjer je to obdobje dolgo vsaj dve leti. V nekaterih primerih velja vsaj dvoletno obdobje tudi v Litvi. Tako dolgo obdobje, preden sploh pride do možnosti združitve s posameznikovo družino, pa je lahko v nasprotju z nekaterimi mednarodnimi pravnimi dokumenti, ki so jih ratificirale tudi omenjene države. V zvezi s tem bi predvsem veljalo omeniti člen 19(6) Evropske socialne listine, v katerem se pogodbenice zavezujejo, da bodo postopke za združitev družine tujega delavca čim bolj olajšale. V grškem primeru je to sporno tudi glede na člen 12(1) Evropske konvencije o pravnem statusu delavcev migrantov, kjer je najdaljša tovrstna dovoljena doba 12 mesecev. Grčija je to konvencijo samo podpisala, ne pa tudi ratificirala.

PRAVICE, KI PRIPADAJO ČLANOM DRUŽINE PO ZDRUŽITVI

Pravice, ki jih lahko uživajo državljani tretjih držav z naslova združevanja družin, so odvisne od statusa sponzorja v državi članici EU. V skladu z Direktivo (2003/109/ES) se sicer dovoljenje za bivanje za daljši čas v državah EU pridobi po petih letih neprekinjenega bivanja. V nekaterih od obravnavanih držav pa lahko že po dveh oziroma treh letih pridobijo dovoljenje za bivanje, ki ni več vezano na sponzorja. Triletno obdobje velja v Litvi, na Nizozemskem in v Sloveniji, na Portugalskem pa samo dvoletno (Niessen idr. 2008: 112, 130, 148, 160).²⁸

V vseh obravnavanih državah je v skladu z Direktivo (2003/86/ES) za družinske člane sponzorja mogoče uveljavljati pravico do zaposlitve ali samozaposlitve, izobraževanja oziroma izpopolnjevanja, zdravstvenega zavarovanja in socialnega varstva ter nastanitve. Le na Finskem veljajo te pravice samo za zakonca sponzorja (Niessen idr. 2008: 64). V Nemčiji pa za področje zaposlovanja državljanov tretjih držav veljajo tudi delne restrikcije. Tam se ti lahko zaposlijo šele po dveh letih, z izjemo manj številčnih delovnih mest, ki jih ni zapolnil nihče drug.²⁹ Tako dolgo obdobje prepovedi je v nasprotju s členom 14(2) omenjene Direktive, ki določa največ enoletno tovrstno obdobje.

● ● ●
28 Na Portugalskem tudi velja, da če se je k sponzorju priselil zakonec, ki je z njim poročen že pet let ali več, lahko takšno dovoljenje pridobi že ob samem vstopu v državo.

29 Nemški državljani, državljani članic EU oziroma državljani tretjih držav s prednostnim dostopom do nemškega trga dela.

SKLEP

Treba je poudariti, da v zahodnoevropskih državah do zaostritev na področju migracijske politike združevanja družin prihaja že zadnja tri desetletja in pol. Medtem ko se je to področje za državljane tretjih držav in druge tujce načeloma obravnavalo individualno po nacionalnih zakonodajah, pa je v raznih mednarodnih pravnih dokumentih – vse od sprejetja Splošne deklaracije človekovih pravic – to vedno podrobneje definirano, tako kar se tiče vključenosti članov družine kot z njimi povezanih pogojev in pravic.

Temelji za enakopravno obravnavanje državljanov tretjih držav na območju članic EU so bili ustvarjeni šele s pogodbo v Amsterdamu leta 1999. Direktiva (2003/86/ES) je ena prvih na tem področju, ki celostno ureja ta aspekt imigracij državljanov tretjih držav v EU. Do danes je vseh osem obravnavanih držav preneslo določbe Direktive v svoje nacionalne zakonodaje, kar pomeni, da med njimi načeloma ne bi smelo biti večjih razlik pri obravnavi združevanja družin omenjenih priseljencev.

Že iz pregleda osnutkov omenjene Direktive je jasno razvidno, da so nekatere države pogoje za to področje skušale zaostrovati bolj, kot je bilo prvotno mišljeno. Tako se je v končni različici pojavil večji delež določb, ki za podpisnice niso obvezujoče, temveč jim dopuščajo diskrecijsko pravico. V to smer je med obravnavanimi članicami EU najdlje šla Nemčija, kar je posledica kombinacije nadaljevanja rasti imigracijskih tokov po letu 1990 in sočasne šibkejšje gospodarske rasti. Nemške oblasti ob tem menijo, da bo država zaradi svoje geografske lege v bližini (potencialnih) emigracijskih držav Srednje in Vzhodne Evrope tudi v prihodnje razmeroma bolj izpostavljena večjim imigracijskim tokovom.

Zaostreni nemški odnos do imigracij iz tretjih držav se odraža tudi v njeni nacionalni zakonodaji s področja združevanja družin, ki med obravnavanimi državami sodi med najstrožje, v odnosu do Direktive (2003/86/ES) v nekaterih ozirih celo sporne. Nemčiji je v tem smislu podobna tudi Nizozemska, ki je druga najpomembnejša imigracijska država v skupini. Bolj preseneča tudi relativno zaostren odnos na tem področju na Finskem in v Grčiji, kar je najbrž posledica tamkajšnjega hitrega porasta imigracijskih tokov po letu 1990. Nekoliko ugodnejše pa so določbe s področja družinskega združevanja državljanov tretjih držav v novih treh članicah EU in na Portugalskem.

Pri združevanju družin državljanov tretjih držav prihaja v nacionalnih zakonodajah torej do največjih omejitev predvsem pri vprašanju, katere družinske člane zajema ta pravica ter katere pogoje morajo izpolniti sponzor oziroma družinski člani za združitev družine in za doseg pravic, ki jim z dovoljenjem pripadajo.

Ob koncu lahko razvijem še hipotetični model dobre prakse v zvezi z družinskim združevanjem državljanov tretjih držav, ki bi združeval najugodnejše obravnave

omenjenih štirih kriterijev primerjave v posameznih državah s perspektive priseljencev iz tretjih držav. Načeloma bi bilo lahko to področje ugodneje urejeno, če bi se Direktiva (2003/86/ES) vsebinsko bolj približala Direktivi (2004/38/ES), ki obravnava pravice državljanov Unije in njihovih družinskih članov do prostega gibanja in bivanja na ozemlju drugih članic. To posebej velja za družinske člane, ki jih prvoomenjena Direktiva omenja kot upravičene do združitve s sponzorjem. Poleg zakoncev in registriranih partnerjev sponzorja bi lahko pod obvezujoče določbe sodila še *de facto* in istospolna partnerstva. Za priseljske družine bi bilo najugodnejše, če bi, podobno kot v Direktivi (2004/38/ES), vse države morale obvezno sprejemati potomce do 21. in ne samo do 18. leta starosti ter polnoletne odvisne otroke. Glede same primarne družine pa ni dopustno, da se omejitve za otroke postavljajo že pred njihovo polnoletnostjo, kot je to v Nemčiji in na Nizozemskem. Ravno tako bi lahko vse podpisnice sprejemale potomce iz poligamnih zvez, obvezujoče določbe pa bi lahko vključevale tudi starše sponzorja oziroma njegovega zakonca ali partnerja. Pri tem bi se določbe lahko nanašale na vse odvisne starše ne glede na starost, oziroma na tiste, ki so stari 65 let ali več.

Glede samih pogojev, ki jih morajo sponzorji oziroma člani družine izpolniti za družinsko združitev, bi bilo idealno, če bi, podobno kot na Finskem in v Sloveniji, sponzorji lahko dokazali, da imajo zadostna finančna sredstva za preživljanje družine. Prav tako bi bilo treba ukiniti diskriminacijske določbe, ki od državljanov tretjih držav zahtevajo izpolnjevanje integracijskih testov. Sam postopek družinskega združevanja bi bilo treba opraviti v najkrajšem možnem času, položaj pa bi še bolj olajšali brez uveljavljenega čakalnega obdobja, po katerem lahko sponzor sploh zaprosi za družinsko združitev. V zvezi s pravicami, ki pripadajo družinskim članom po združitvi, se ne bi smelo omejevati zaposlovanja, izobraževanja in usposabljanja, nastanitve ter zdravstvenega in socialnega zavarovanja. Pravice družinskih članov pa bi bile lahko v čim večjem obsegu neodvisne od pravic sponzorja.

LITERATURA IN VIRI

- Adam in Devillard (2008) *Comparative Study of the Laws in the 27 EU Member States for Legal Immigration. Including Assessment of the Conditions and Formalities Imposed by Each Member State for Newcomers*. Bruselj: Evropski parlament (http://www.libertysecurity.org/IMG/pdf_study_of_laws_for_legal_immigration.pdf, 16. 10. 2008).
- Apap, Joanna in Sergio Carrera (2003) *Towards a Proactive Immigration Policy for the EU*. Centre for European Policy Studies – CEPS Working Document, št. 198 (http://shop.ceps.be/download.php?item_id=1081, 20. 10. 2008).
- Bešter, Romana, Sara Brezigar, Barbara Kežar in Janez Pirc (2008) *Primerjalna analiza politik vključevanja državljanov tretjih držav v izbranih državah članicah EU*. Končno poročilo. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Carrera, Sergio (2006) *A Comparison of Integration Programmes in the EU: Trends and Weaknesses*. V Centre for European Policy Studies (http://shop.ceps.eu/BookDetail.php?item_id=1310, 10. 6. 2008).
- European Migration Network (2008) “Family Reunification” (http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/immigration/studies/docs/emn_family_reunification_synthesis_report_jan08.pdf, 16. 10. 2008).
- Family Reunification* (2005). OHCHR Migration Papers. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (<http://www2.ohchr.org/english/issues/migration/taskforce/docs/familyreunification.pdf>, 6. 2. 2006).
- Glossary on Migration* (2004). Geneve: International Organization for Migration (<http://www.iom.int/DOCUMENTS/PUBLICATION/EN/Glossary.pdf>, 30. 4. 2005).
- International Migration Outlook*, Annual Report (2006). Paris: OECD, SOPEMI (http://www.istat.it/istat/eventi/2006/osce_migration_report_2006.pdf, 23. 8. 2007).
- International Migration Report* (2002). New York: United Nations – Department of Economic and Social Affairs, Population Division (<http://www.un.org/era/population/publications/ittmig2002/2002ITTMIGTEXT22-11.pdf>, 23. 11. 2005).
- Niessen, Jan, María-José Peiro in Yongmi Schibel (2005) “Civic Citizenship and Immigrant Inclusion. A Guide for the Implementation of Civic Citizenship Policies.” Brussels: Migration Policy Group (<http://www.migpolgroup.com>).

com/multiattachments/2470/DocumentName/civiccitizenship.pdf, 28. 7. 2008).

Niessen, Jan, Thomas Hudedleston, Laura Citron, Andrew Geddens in Dirk Jacobs (2007) *Migrant Integration Policy Index*. Brussels: British Council in Migration Policy Group.

Oezcan, Veysel (2004) "Germany: Immigration in Transition." V Migration Policy Institute - Migration Information Source (<http://www.migrationinformation.org/Profiles/display.cfm?id=235>, 28. 11. 2004).

Pirc, Janez (2009) *Migracije iz afriških držav v Evropsko unijo*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Priseljeni tujci po namenu priselitve in državi državljanstva, Slovenija, letno. Statistični urad Republike Slovenije (<http://www.stat.si/pxweb/Temp/055700152008117403079.xls>, 7. 11. 2008).

Selm, Joanne van (2003) "The Netherlands: Tolerance Under Pressure." V Migration Policy Institute - Migration Information Source (<http://www.migrationinformation.org/Profiles/display.cfm?id=164>, 28. 11. 2004).

Selm, Joanne van in Eleni Tsolakis (2004) "The Enlargement of an 'Area of Freedom, Security and Justice': Managing Migration in a European Union of 25 Members." V Migration Policy Institute Policy Brief 4 (http://www.migrationinformation.org/pubs/eu_enlargement.pdf, 9. 4. 2005).

World Migration 2003: Managing Migration - Challenges and Responses for People on the Move (2003). International Organization for Migration (http://www.iom.int/iomwebsite/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/published_docs/books/wmr2003/, 5. 12. 2007).

DOKUMENTI

- Act No. 326/1999 Coll., on the Residence of Aliens in the Territory of the Czech Republic (Unofficial version as of 28 April 2006) (http://www.visas.cz/files/326_99_en.pdf, 21. 11. 2008).
- Direktiva Sveta EU o pravici do združitve družine (2003/86/ES). Uradni list Evropske unije, L 251, 3. 10. 2003 (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ.do?uri=DD:19:06:32003L0086:SL.PDF>, 17. 10. 2008).
- Direktiva (2004/38/ES) Evropskega parlamenta o pravicah državljanov Unije in njihovih družinskih članov do prostega gibanja in bivanja na ozemlju drugih članic [Directive 2004/38/EC of the European Parliament and the Council of 29 April on the right of citizens of the Union and their family members to move and reside freely within the territory of the Member States]. Uradni list Evropske unije, L 158, 3. 10. 2004 (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:158:0077:0123:EN:PDF>, 18. 11. 2008).
- Evropska konvencija o pravnem statusu delavcev migrantov [European Convention on the Legal Status of Migrant Workers] (1977). Council of Europe, CETS št. 093 (<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/093>, 3. 11. 2008).
- Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (1950). Svet Evrope (<http://www.echr.coe.int/>, 20. 10. 2008).
- Evropska socialna listina - spremenjena (1996). Uradni list Republike Slovenije, 24/1999, 10. 4. 1999 (http://www.coe.si/sl/dokumenti_in_publicacije/konvencije/163, 13. 11. 2008).
- Listina Evropske unije o temeljnih pravicah (2000) (<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2007-0573+0+DOC+XML+V0//SL#BKMD-37>, 24. 11. 2008).
- Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah (1966) (<http://www.varuh-rs.si/index.php?id=104>, 7. 11. 2008).
- Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (1966) (<http://www.varuh-rs.si/index.php?id=103>, 7. 11. 2008).
- Splošna deklaracija človekovih pravic (1948). Office of the High Commissioner for Human Rights (<http://www.unchr.ch/udhr/lang/slv.pdf>, 7. 11. 2008).
- Zakon o tujcih (uradno prečiščeno besedilo) (Ztuj-1-UPB5). Uradni list Republike Slovenije 71/2008, 14. 7. 2008 (<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200871&stevilka=3101>, 6. 11. 2008).